

LIEFDE VOOR TAAL: de docent maakt het verschil

Levende Talen Magazine interviewde Joke van Leeuwen na afloop van haar lezing tijdens de Landelijke Studiedag. Over plezier in taal, creativiteit, inclusie en je bewust zijn van je perspectief.

Je hebt een prikkelende lezing gegeven waarin je docenten oproept de verbeelding van de leerlingen te kietelen, te prikkelen. Hoe creëer je plezier in taal?

Het begint bij de mensen, de docenten. Ik begrijp dat er een zekere structuur moet zijn, maar uiteindelijk onthoudt de leerling juist die leraar of lerares die je – zoals men dat in Vlaanderen zegt – begeistert heeft, die iets van een vonk heeft overgebracht. Dat is niet helemaal in een methode te vatten; dat is mensenwerk. Uit onderzoek weten we dat wat je leert door een leraar, en vooral door een leraar met charisma, veel beter beklijft dan wat je opsteekt uit digitale lessen. En daarom vind ik het zo erg dat sinds de jaren tachtig de status van leraren verminderd is, dat er minder waarde wordt gehecht aan goede leraren. Een leerkracht hoort heel goed betaald te worden en de ruimte te krijgen om die begeesting, dat enthousiasmerende te laten plaatsvinden en niet helemaal ingepakt te worden door al die regeltjes waar ze tegenwoordig zo goed in zijn. In de tegenstelling tussen mensen die met geld bezig zijn, en mensen die met mensen bezig zijn, bieden die laatste het noodzakelijke tegenwicht.

Heb je als schrijver een missie om in dat gat te springen?

Ik ben dus al veertig jaar bezig, kom nog altijd in bibliotheken en ik treed ook op, zowel voor kinderen als volwassenen. Op middelbare scholen kwam ik veelal in brugklassen of juist in de hoogste klassen. Dat komt door mijn werk, dat meestal of voor kinderen of voor volwassenen is. Ik vind die optredens zinvol, omdat het ook een vorm van enthousiasmeren is. Volwassenen hebben vaak geen idee hoeveel impact zo'n ontmoeting met een schrijver kan hebben op kinderen of jongeren. Pubers denken in eerste instantie vaak: 'Tekeningtjes, kinderachtig', maar later zien ze dat mijn kinderboeken leeftijdsgrenzen overstijgen en herinneren ze zich mijn bezoek.

Ik heb op verzoek van Ons Erfdeel een boek over het Nederlands geschreven: *Waarom een buitenboordmotor eenzaam is*. Daar zit van alles in waardoor mensen nieuwsgierig worden, waardoor ze gaan denken: 'Wat interessant, zo'n taal, hoe die ontstaat, zich ontwikkelt, die verschillen'. Maar zo'n boek wordt helaas niet snel op scholen gebruikt.

In het curriculum dat nu in Nederland in ontwikkeling is, krijgen verhalen als bron voor expressie, verwondering en creativiteit een belangrijke rol. Het artistieke en creatieve vermogen van leerlingen moet hiermee worden gestimuleerd. Wat gun je de leerlingen?

Het is heel belangrijk dat je een taal kent op het niveau waarop je ermee kan spelen, waarop je er plezier mee kan hebben, dat je voelt dat taal meer is dan alleen een mededeling. Kijk, het is natuurlijk moeilijk om ook in een andere taal dubbele bodems te voelen, de gevoelswaarde van woorden te kennen, maar taal zegt zoveel meer dan wat er letterlijk staat, door de vergelijkingen, de ironie, de humor die taal zoveel rijker maken. Het is toch wel heel belangrijk om die laag ook in een andere taal te begrijpen.

Als leerlingen plezier hebben in taal, dan landen de dingen beter?

Plezier in taal kan samengaan met het leren van de regeltjes. Ik gun iedereen dat ze simpele regeltjes eens goed geleerd hebben. Het is vaak niet zo ingewikkeld en het helpt toch als mensen weten hoe bijvoorbeeld spellingregels werken. Het

Joke van Leeuwen. Foto: Frank Claessen

is opvallend hoeveel mensen puur visueel in de tegenwoordige tijd gebeurt met een d schrijven en al die andere vergelijkbare werkwoorden. Je kunt ook op een speelse manier oefenen. Ik heb een versje gemaakt met sterke werkwoorden: 'lopen wordt liep, maar hopen niet hiep', en voor jongere kinderen: 'Is het geen dag, dan is het nacht. Is het niet hard, dan is het zacht.' Dat speelse gaat verder dan de taalregels. Zo heb ik een boek geschreven over kijken: *Een halve hond heel denken*, waar allerlei tekstjes en tekeningetjes in zitten waarmee je de verbeelding van leerlingen kunt prikkelen. In je hoofd zal je de tekening van de halve hond aanvullen, maar je verwachting hoeft niet altijd te kloppen, je kunt je daarin ook vergissen. Daar kun je dan over praten.

Toen je als dertienjarig meisje naar Brussel verhuisde, was alles wat vanzelfsprekend was, ineens niet meer vanzelfsprekend.

Ik heb door die verhuizing eigenlijk heel jong geleerd om niet een vanzelfsprekend perspectief aan te nemen. België is een klein buurlandje, maar heeft toch een heel andere cultuur. Ik hoorde op

alles: 'typisch Hollands', 'typisch protestants'. Ik maakte mee wat iedereen meemaakt die naar een ander land verhuist en daar moet aarden. Als auteur heb ik er heel veel profijt van gehad, hoewel het toen niet zo makkelijk was. Veel mensen zitten vol met clichés, denken altijd nog zeer sterk vanuit hun eigen perspectief. Wat ik in dit kader wil zeggen, is: 'Wees bewust van je perspectief!' Je bewust zijn dat er andere perspectieven zijn, is voor leerlingen, voor iedereen heel belangrijk. We moeten meer luisteren naar mensen die bicultureel zijn – en dat kunnen ook leerlingen zijn. Als je bicultureel bent en je krijgt het voor elkaar om die verschillende culturele invloeden samen te brengen in je hoofd en in je hart, dan heb je iets te vertellen. Dan ben je meestal een brug. Maar er is over het algemeen weinig aandacht voor wat iemand te vertellen heeft die bicultureel opgroeit.

Op Nederlandse en Vlaamse scholen zitten heel veel kinderen die een andere moedertaal hebben. Hoe kunnen we daar in het onderwijs mee omgaan?

Er zit iets in om te zeggen: 'We spreken een taal die iedereen kan verstaan.' Vraag

je steeds af of je niet iemand uitsluit door een taal te spreken die een minderheid in jouw cirkel niet verstaat. Dat inclusieve vind ik heel belangrijk. Tegelijkertijd moeten we respect hebben voor de taal die leerlingen ook nog hebben.

Heb je ideeën hoe docenten met de multiculturele achtergrond van de leerlingen om kunnen gaan?

Ik ben een aantal jaren voorzitter geweest van de Vlaamse PEN. Dat is de auteursvereniging die ijvert voor vrije meningsuiting en zich inzet voor vervolgd schrijvers of bloggers. PEN bekommert zich ook om auteurs en dichters die onze kant zijn opgekomen, vanuit Irak, Palestina, Syrië, Eritrea en noem maar op. Die schrijvers proberen we zichtbaarder te krijgen in ons literaire veld als auteur, dus niet de hele tijd als vluchteling, maar als auteur. Sommigen waren in eigen land al erkend of bekroond! We bieden scholen schrijversbezoeken aan met deze auteurs en dan gaat ook altijd een van ons mee. Het is een manier om te laten zien hoe die culturen bij elkaar komen en hoe zij nu bij ons zijn. Dat internationale, dat inclusieve, dat kun je heel goed met literatuur doen. GW